

ISSN 1999-4214 (print)
ISSN 2957-5095 (online)

ЕУАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN HUMANITIES
INSTITUTE

№4/2022

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2022

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, филология ғылымдарының кандидаты,
Астана, Қазақстан

Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, философия докторы (PhD)
Астана, Қазақстан

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабек Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрышжан Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмбаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сауім: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 30.11.2022ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі.

БТ. Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы имени Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабек Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курышжан А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на
переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 30.11.2022ж. Формат 60*84 1/8. Бум.
Типогр. Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**

*Candidate of Philological Science, Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**

*Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editorial Board

- Aimuhambet Zh.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Aktayeva K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
- Absadyk A.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Bredikhin S.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
- Гайнуллина Ф.А.** Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
- Yermekova T.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
- Yesirkepova K.K.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Zhusipov N.K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
- Kurbanova M.M.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
- Kamzabek D.** Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Kuryshzhan A.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
- Oner M.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
- Pimenova M.V.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
- Seifullina F.S.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF

*Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect
Zhumabayev Tel/Fax: (7172) 561 933: E-mail:
eagi.vestnik@gmail.com, Caïm: ojs.egi.kz*

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No.KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 30.11.2022 Format 60*84 1/8. Paper.

Printing house Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

©Eurasian Humanities Institute

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ-CONTENTS

ТІЛБІЛІМІ–ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

ӘБДІРӘСІЛОВ Е.Қ., ДӘУРЕНБЕКОВА Л.Н., ЖУНИСОВА Ж.Ә.	Қуғын-сүргін (репрессия) тақырыбына қатысты терминдердің мазмұндық, құрылымдық ерекшеліктері.....	7
БЕГИМОВА Г.А., БАЙБОСЫН Ә.М.	Абай облысындағы түр-түс мәнді топонимдер.....	17
BISMILDINA D., KAMIEVAG., SANDYBAYEVA A.T.	History of television language research in kazakh linguistics.....	25
КЕНЖАЛИНҚ.К., БАЛТАБАЙ Д.Ә.	Кірме сөздердің семантикалық сипаты («шежіре-и теракиме» еңбегі негізінде).....	37
СЕРКЕБАЕВА Г.Ы., БОРАНБАЕВ С.Р.	«Кодекс куманикус» қолжазбасындағы үстеулердің лексика-грамматикалық сипаты.....	47
ТАУБАЛДИЕВ М.Е., ҚҰЛМАНОВ С.	Тіркесті терминдерді аудару мәселелері (Қазақ тележурналистика саласының материалдары негізінде).....	55
ТҰЯҚБАЕВА Р.Р., АШЕНОВА А.Т., ТОЙБЕКОВА С.Р.	Қазақ тілін үйретуде фольклордың маңызы.....	71
ЧУЛАКОВА З.У., ЖУРАВЛЕВА Е.А.	Принципы и способы формирования имени бренда (на примере наименований казахстанских брендов алкогольной продукции).....	81

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

БАЙТАНАСОВА Қ.М., ҚАСЕН А.Т., СЕЙПУТАНОВА А.Қ.	Қазақ батырлық ертегілеріндегі «ғажайып туу» мотивінің қызметі.....	90
ЕРЛАНОВА А.Е.	Мәшһүр Жүсіптің ағартушылық бағыттағы өлеңдерінің поэтикасы.....	102
ЕРСАИНОВА А.Б.	Сәбит Мұқановтың әдеби – ғылыми шығармашылығы.....	110
ЖАМАНКОЗОВА А.Т., ЗАГАТОВА С.Б., ТУСУПБЕКОВА М.Ж.	Эмоциональная рефлексия как опыт эстетического анализа в романе А.Нурманова «Гибель кулана».....	118
ЖАНБЕРШИЕВА Ұ.Н., ОРАЛОВА Г.С.,	Сыр еліндегі киелі нысандар жайлы аңыздар.....	126
ЗНАКУЛАҮЕВ А.М., ТАКИРОВ С.У., СОҮЛЕМЕЗ О.	Historical discourse and allusion.....	134
ЖЕТІБАЙ Р.Қ.,	Ж. Нәжімеденов прозасындағы психологизм көрінісі	147

КЕНБАЕВА А.З., ПАНГЕРЕЕВ А.Ш., МАМБЕТОВА Г.Ж.	Функции топонимов в эпосе «Едиге» (на материале казахской, каракалпакской и татарской национальных версий).....	155
КУРМАНГАЛИЕВА Г.Т., КАРТАЕВА А.М.	Абайтану ғылымының қалыптасу тарихы.....	166
KRUGLIK J., KOBZHASSAROVA S.T., ZHUMSAKBAYEV A.T.	The principle of historicism in the works of A. Kekilbayev.....	173
SARSEMBAYEVA S., AITUGANOVA S.Sh	Poetics of the literary simulacrum.....	180

**ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА
ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF
TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE**

ЖОРОКПАЕВА М.Д., ОРАЛБЕКОВА А.А., ШАДИЕВА. Н.Х.	Медициналық жоо-да қазақ шетел студенттерін оқытудағы оқытушының кәсіби-педагогикалық қызметінің ерекшелігі.....	187

ҒАЛЫМ. ТҰЛҒА. ҚАЙРАТКЕР

ДӘУРЕНБЕКОВА Л.Н.	Амангелді Құсайынұлының білім берудің ұлттық моделін қалыптастырудағы ұстанымы.....	198

Г.Ы. СЕРКЕБАЕВА¹

С.Р. БОРАНБАЕВ²

М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Шымкент, Қазақстан^{1,2}
(e-mail: g.serkebaeva@mail.ru¹, sandybai@mail.ru²)

«КОДЕКС КУМАНИКУС» ҚОЛЖАЗБАСЫНДАҒЫ ҮСТЕУЛЕРДІҢ ЛЕКСИКА-ГРАММАТИКАЛЫҚ СИПАТЫ

Аңдатпа. Мақалада қазіргі қазақ тіліндегі үстеу сөз табының морфологиялық өзгеру жүйесінің қалыптасуын анықтау, лексика-семантикалық топтарының ара жігін ажырату, «Кодекс куманикус» қолжазбасындағы үстеулердің қолданылуын анықтау мақсат етілген. Осы мақсатқа жетуде тілдің ғасырлар бойындағы дамуының үстеу сөз табына әсерін, қазіргі қазақ тілі өзге түркі тілдерінде коммуникативтік қызметі мен мағынасына қарай түрлі формаларға ие болу үдерістерін анықтау міндеті қойылған. Жұмыстың мақсаты мен ерекшеліктеріне байланысты сипаттау, салыстыру, салғастыру әдістері, құрылымдық, синхронды және диахронды талдау жұмыстары, жинақтау, жүйлеу тәсілдері қолданылған. Нәтижесінде үстеу сөз табының морфологиялық өзгеру жүйесінің қалыптасу кезеңдері анықталып, лексика-семантикалық топтарының ара жігі ажыратылып, жекелеген ерекшеліктері сипатталған. Үстеулердің барлық түркі тілдеріндегі басты белгісі – өзгермейтіндігі жөніндегі тұжырымдарды жан-жақты талдай отырып, тілдегі болып жатқан эволюция мен түрлі даму үдерістері үстеу сөздерге де әсерін тигізіп, қазіргі қазақ тілі мен түркі тілдерінде коммуникативтік қызметі мен мағынасына қарай түрлі формаларға ие болып қолданылып жүргендігі дәлелденген.

Зерттеу нәтижелері тіл тарихы, салыстырмалы грамматика және тарихи сөзжасам, т.б. салалары бойынша өзекті мәселелерді, теориялық және қолданбалы міндеттерді жүзеге асыруға бағытталған. «Кодекс куманикус» қолжазбасындағы үстеу сөз табының қолданысын анықтаудың нәтижесі өзге сөз таптарының пайда болу, даму ерекшеліктерін, лексика-семантикалық, морфологиялық және синтаксистік белгілерін тарихи тұрғыдан жүйелеуге теориялық негіз болады. Осы жағынан алғанда бұл зерттеу жұмысын тарихи грамматика саласына қатысты көкейкесті мәселелерді шешуде, жалпы және жеке тіл ғылымының өрісін кеңейте түсуде, тіл тарихына байланысты әлі күнге бір арнаға тоғыспай келе жатқан пікірлерді жүйелеуде басшылыққа алуға болады.

Түйін сөздер: «Кодекс куманикус» қолжазбасы, тарихи грамматика, қазіргі қазақ тілі, сөз таптары, үстеу.

Кіріспе. Қазіргі қазақ тілінде үстеу сөз табы – өзіндік қыры мен сыры толық ашылмаған, жан-жақты зерттеуді қажет ететін күрделі сала. Қазақ тіл білімінде үстеулер жалпы сөз табының бірі ретінде қарастырылғаны болмаса, жекелеген монографиялар, диссертациялық жұмыстар көлемінде аз зерттелген. Сонымен қатар, «Кодекс куманикус» қолжазбасындағы үстеу сөз табының лексика-грамматикалық және синтаксистік ерекшеліктері өз алдына зерттеу нысанына айналмаған.

Үстеулер сөз табы ретінде ертеден танылып келгенімен, оның сөзжасамы арнайы зерттелмеген. Осыған байланысты үстеу сөзжасамы мәселесінде шешілмеген даулы пікірлер баршылық. Бұл негізінен үстеудің синтетикалық тәсілмен жасалуына байланысты мәселеде анық байқалады. Осы бағытта үстеудің сөзжасамдық жұрнақтарының құрамын анықтау, ол жұрнақтар арқылы жасалған туынды үстеулерді

көрсету, әрбір жұрнақтың мағыналық құрамын айқындау – кезек күттірмейтін мәселе.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Үстеу сөз табын өз алдына жеке зерттеп жүрген А. Ысқақов, С.Ф. Фузаилов, Ф.А. Ганиев, А.Г. Гулиев, С.А. Давлетова, С.М. Исаев, А. Аблақов, Ж. Сарбалаев, Т. Сайрамбаев, Р. Әміров, Ә. Ыбырайым, Б. Таңсықбаева сынды ғалымдардың диссертациялық, монографиялық еңбектері, ондағы көзқарастар, тұжырымдар мен қағидаттар басшылыққа алынды. Сонымен қатар үстеу сөз табының теориялық мәселелерін талқылау, соған байланысты нақты тұжырымдамалар жасау мақсатында келесі шетел және орыс лингвистерінің тұжырымдары мен дәйектемелері пайдаланылды: В.В. Радлов, С. Броккельман, М. Ердал, К. Ераслан, Ф. Зейналов, В. Банг, А. Габаин. Сондай-ақ, кейінгі жылдары үстеулерді арнайы қарастырған Е.Б. Саурықовтың «Үстеу сөз табы: тарихи дамуы және қалыптасуы (түркі тілдері материалдары негізінде)» [1] атты филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясының авторефераты, үстеу сөз табын «мөлшер» категориясының аясында қарастырған Е. Маралбектің «Мөлшер категориясының тарихи парадигмасы (лингвистикалық аспектіде)» [2] атты философия докторы дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясы негізге алынды.

Зерттеу жұмысында сипаттау, салыстыру, салғастыру әдістері, құрылымдық, синхронды және диахронды талдау жұмыстары, жинақтау, жүйлеу тәсілдері қолданылды.

Талқылау мен бақылау. Түркі тілдерінің даму кезеңдерін дәуірлеу мәселесі көптеген беделді түрколог ғалымдардың еңбектерінен көрініс тапты. Солардың ішінде айрықша назар аудартатыны – Н. Баскаковтың дәуірлеуі. Ғалым түркі тілдерінің даму кезеңдерін: « 1) Алтай дәуірі; 2) Ғұн дәуірі (б.з. V ғасырына дейін); 3) Көне түркі дәуірі (V-X ғғ.); 4) Орта түркі дәуірі немесе негізгі түркі тайпалары тілдерінің қалыптасуы мен даму дәуірі (X-XV ғғ.); 5) Жаңа түркі дәуірі немесе ұлттық тілдердің дамуы мен қалыптасу дәуірі (XV-XX ғғ.); 6) Ең жаңа дәуір немесе Ұлы Октябрь социалистік революциясынан кейінгі түркі тілдерінің даму дәуірі», – деп, алты кезеңге бөледі [3, 148]. Ал Ә. Құрышжанұлы, Б.Е. Көмеков, Д.С. Жүнісұлы сияқты белгілі отандық түркітанушы ғалымдар бірлесіп жазған «Ескі қыпшақ тілі» оқулығында Н. Баскаковтың жоғарыда көрсетілген классификациясына сүйене келе: «Түркі тілдерінің көне дәуіріне (V-XV ғғ.) жататын ескерткіштер үлкен екі топқа бөлінеді: 1) көне түркі немесе ежелгі ескі түркі (орысша «древнетюркский» деп аталады) тілінде жазылған нұсқалар; 2) орта түркі немесе ескі түркі (орысша «среднетюркский» немесе старотюркский) тілінде жазылған нұсқалар», – деп екі үлкен кезеңге бөледі де, көне түркі тілі жазбаларына Орхон-Енисей ескерткіштерін жатқызса, орта түркі тілі ескерткіштерін: «1) Қараханид түркілерінің тілінде жазылған ескерткіштер, 2) Орта Азия түркілерінің тілінде жазылған ескерткіштер, 3) Ескі қыпшақ тілінде жазылған ескерткіштер, 4) Шағатай тілінде жазылған ескерткіштер», – деп, төрт топқа бөледі [4, 44].

Тілдің тарихын бұлайша дәуірлеу, кезеңдерге жіктеу тілдегі даму мен өзгерістерді жүйелі түрде табудың бір кілті саналады. Бұл зерттеуде де жоғарыдағы тарихи кезеңдерге жататын тілдік материалдар негізінде қазақ тіліндегі үстеулердің қалыптасуы, даму жолы анықталады. Тіл тарихына қатысты зерттеулердің мақсат-міндеті турасында қазақ әдеби тілінің тарихы мәселесін қарастырған ғалымдардың бірі ретінде Б. Момынованың мына пікірі орынды айтылған: «Әдеби тілдің тарихын сөз етудегі мақсат – тілдік құрылымдардың қазақ әдеби тілінің заңдылықтарына лайық екенін анықтау, сонымен бірге тілдік қолданыстар мен құрылымдардың жандануын, олардың тіркесімділігінің артуы олардың қазақ әдеби тілінің сөздік қорынан лайықты орын алғанының көрсеткіші болып табылатынын нақты мысалдармен көрсету» [5, 3].

Түркі тіл білімінде ең бір күрделі әрі даулы сөз таптарының бірі – үстеулер. XIX

ғасырдың басынан күні бүгінге дейін үстеудің тарихы, табиғаты және лексика-грамматикалық ерекшеліктері жайлы көптеген ғылыми еңбектер жазылды. Соған қарамастан қазіргі тіл тұрғысынан қарағанда үстеу сөздердің әлі де айтылмай, әлі де шешілмей келе жатқан мәселелері жеткілікті екені анық. Соның бірі – «Кодекс куманикус» қолжазбасындағы үстеулердің қолданысы туралы мәселе.

Тілдің тарихи дамуы барысында сөз таптарының бірден пайда болмай, біртіндеп жасалатындығы үстеулердің сөз табы ретінде қалыптасуынан айқын көрінеді. Қазіргі түркі тілдерінде қолданылып жүрген көптеген үстеулер де бір кезде басқа сөз таптарына тән, өзге функцияда қолданылған сөздер тобы болған. Мұндай сөздер өздерінің қолданылу ыңғайына, сөйлемдегі қызметіне байланысты пысықтауыштық функцияға тұрақтанған. Кейіннен мағыналық реңкінің ауысуына, бастапқы нақты мағынасының жалпылануына, дерексізденуіне байланысты үстеу сөз табының ерекшеліктерін, қасиеттерін бойына сіңіріп, сол топқа ауысқан.

Түркі тілдеріндегі үстеу сөзжасамы әр дәуірге тән өзіндік белгісімен даму, қалыптасудағы арнайы заңдылықтармен көне заманнан, яғни ежелгі Орхон-Енисей, Талас ескерткіштері, одан беріде Махмұд Қашқари, Жүсіп Баласағұн еңбектерінен белгілі. Қазіргі тілімізде қолданылып жүрген көптеген үстеулердің біршамасы көне дәуірде қолданыс тауып келе жатқан сөздер тобы. Мысалы, *енді, кеше, бірге, әдейі*, т.б. Аталған үстеулер «Кодекс куманикус» қолжазбасында *емді, түнәкүн, бірлә біле, хасса* [6] түрінде келеді. Ал қалған үстеулер кейін ауызекі сөйлеу тілі, әдеби жазба тілдердің дамуы, қалыптасуы, белгілі нормаға түсуі нәтижесінде жасалып, жаңа сөз, жаңа мағына ретінде үстеу сөз табына телініп отырды.

Тілдің негізгі сөздік қоры мен грамматикалық құрылысының қарым-қатынасына және олардың даму заңдылығына лайық сөздердің белгілі бір сөз табынан өзге сөз табы қатарына ауысуы қазіргі заманның ғана жемісі емес, ол бастауын көне дәуірден алған тіл дамуындағы тарихи құбылыс. Тілдегі сөз таптарының қалыптаса бастауы мен лексикалық алмасулар бір кезеңде өмір сүреді. Өйткені сөз таптарының дамуы қатып қалған заңдылық емес, онда неше түрлі өзгерістер өзгерістер болады, әрбір құбылыстың өзіндік ерекшелігі мен табиғаты бар. Бұл жөнінде В.В. Виноградов өз ойын жалғастыра түсіп «Сөйлеу бөлігінің басқаларына ауысу мәселесі тіл біліміндегі сөйлеу бөлігін бөлу проблемаларымен тығыз байланысты» [7,17] деп қорытындылайды. Сонымен, сөз таптарының дараланып, категориялық дербестікке ие болуы тілдегі лексикалық бірліктердің қызмет өресінің өнімді болуынан деп қарап, «алмасу» ұғымын тілдегі сөз тудыру, сөзжасам тәсілдерінің біріне жатқызуға болады.

Конверсиялық сөзжасам тәсілінің қазақ тіліне де қатысты екендігі жөнінде зерттеуші-ғалым С. Исаев мынадай пікір айтады: «Конверсиялық тәсілдің ерекшелігі сол, ол сөздердің сөйлеу процесінде, жаңа сөздермен байланысып, тіркесе жұмсалуда жаңа мағыналарға, семантикалық өзгеріске түсуінде. Сондықтан оған субстантивтену, адъективтену, адвербиалдану, т.б. процесстер жатады» [8, 282] деп тұжырым жасайды.

Тілдегі сөз таптарының қалыптасуы, дамуы, ондағы лексикалық алмасулар, бір атаумен конверсиялық үдеріс тәсілінің табиғаты жөніндегі зерттеулерді түйіндей отырып, мынадай тұжырым жасауға болады: сөздердің белгілі бір грамматикалық категориядан ауысып, өзге лексика-семантикалық, сөз табындық дербестікке ие болуы – конверсиялық сөзжасамның нәтижесі. Ж.Сарбалаевтың пікіріне сүйенсек: «Конверсиялық сөзжасам тәсілінде сөз тудырудың лексикалық, морфологиялық және синтаксистік тәсілдері қатысады демей-ақ, бұлардың көріну ерекшеліктерінде әрі сөзжасамның лексика-грамматикалық тәсілдерінің қалыпты көрінетіндігін ескере отырып, оларды лексика-грамматикалық факторлар деп қабылдау орынды сияқты. Сонда конверсиялық амал бойынша сөз тудыру дегеніміз – лексикалық, морфологиялық

және синтаксистік факторлардың жиынтығы» [9, 29].

Түркі тіліндегі үстеулердің қалыптасуына сөз таптары грамматикалық формаларының әсері мол. Қазіргі тілде қолданылып жүрген көптеген үстеулердің құрамында зат есімнің септік жалғаулары кездеседі. Бұл жердегі зат есімнің септік формаларының қызметін деривациялық сөзжасаммен бірге қарауға болмайды. Тіл-тілде белгілі болғандай, септік формалары сөз тудырушы қасиетке ие емес. Олардың қызметі тек сөз түрлендіру, грамматикалық мағына үстеу, сөздердің байланысу, берілу қызметін ұлғайту. Көне түркі, қазіргі түркі тілдерінен белгілі мекендік, мезгілдік зат есімдердің септік формаларымен лексикаланып, мағыналық жақтан көнеленуі, функциялық тұрғыдан пысықтаушы болуы нәтижесінде үстеулер қатарына өтіп отырған.

Көне түркі тілінен белгілі құранды *-ғару*, *-геру*, *-қару*, *-керу*, *-ару*, *-еру* формалары қазіргі түркі тілдерінің деректерінде үстеулік мән-мағына беретін сөздердің құрамында өлі форма, көнеленген септік жалғауы ретінде сақталған. Аталған форманың тарихи құрамы мен пайда болу себептері тұрғысында ғалымдар алуан түрлі болжамдар мен пікірлер айтқан болатын. Г.И. Рамстедт бұл құранды форманы *-ға* барыс септігі және бағыттық *-ру* формасы немесе директив деп көрсетеді [10,44]. Ғалымның пікірін кейінгі жылдары В. Котвич қолдап, өз болжамын моңғол тілінің сөз жасаушы *-ғаду* формасымен сабақтастырады [11, 324].

Зерттеліп отырған құранды *-ғару*, *-геру*, *-қару*, *-керу* формаларының екінші негізгі қызметінің ерекшелігіне тоқталайық. Қолданылу аясына сай грамматикалық мағыналарының түрлі болып келуі жалғаулардың даму заңдылығын көрсетеді. Қосымшалардың пайда болуы, функциялық жақтан жаңаруы немесе көнеленуі, өзге сөз таптары қатарына ауысып кетуі тіл-тілде болатын тарихи заңдылық. Яғни ескерткіштер тілінде бұл құранды форма тек тек барыс септігі емес, үстеу қалыптастыруда үлкен рөл атқарған. Көне түркі мәтіндерінде кездесетін *йоқару*, *ічкеру*, *ілгеру* сөздері осының айқын дәлелі. «Кодекс куманикус» қолжазбасында аталған үстеу *ічкәрі* [6] түрінде кездеседі.

Үстеулердің жасалуындағы морфология-семантикалық тәсіл арқылы туындаған тұлғалардың бір бөлігі жатыс септігі формаларымен ауысып келген. Мұндай сөз жасау тәсілдерінің барлығы конверсиялық құбылыстың нәтижесі. Сондықтан адвербиалданған сөздердің қандай жолмен, қандай тәсілдер арқылы ауысқандығын айқындайық. Бірінші кезекте көне түркі тілінен белгілі үстеу ретінде толық қалыптасқан сөздерге тоқталайық. Көне түркі тілінде жатыс септігінің *-да*, *-де*, *-та*, *-те* және көптеген ғалымдардың қолдауы бойынша жатыс септігі формасы деп танылып жүрген *-ра*, *-ре* қосымшалары арқылы адвербиалданған үстеулердің мағыналық, құрылымдық ерекшелігіне тоқталайық.

Көне түркі тілінде *-да*, *-де*, *-та*, *-те* формалары арқылы есім сөздерден мекен үстеулері жасалған. Мысалы, *бунта*, *анта*, *онда*, *антада*, т.б. «Кодекс куманикус» қолжазбасында мекен үстеулері *артында*, *үстүндә*, *түбіндә*[6] түрінде келеді. Қазіргі түркі тілдерінде тек мекен мәнді үстеулер ғана емес, мезгіл, бейне үстеулері де туындайды. Мысалы, *анада*, *ақырында*, *бертінде*, *ертеде*, *кейде*, *жақында* – мезгіл үстеулері; *алда*, *артта*, *мұнда*, *сонда осында* – мекен үстеулері; *аңдаусызда*, *абайсызда қапылыста*, *қапелімде* – бейне үстеулері. Жатыс формасы арқылы қалыптасқан үстеулер мағыналық ерекшелігіне орай сөйлем ішінде түрлі пысықтаушылық функцияны атқарады. Қазіргі түркі тілдеріндегі мекендік, мезгілдік үстеулердің қалыптасуына үлкен әсер еткен көне түркі тілі жүйесіндегі үстеу сөздердің тарихы мен өзіндік ерекшеліктері бар. Көне ескерткіштер тілінде есімдіктердің ішінде сілтеу есімдігінен туындаған үстеулер кездеседі. Көне түркі тілінде: – Йай анта йайладым (Мен жазды сонда өткіздім).

Көне түркі жазба ескерткіштері тілінде етістіктен үстеу жасауға қатысатын *-а*, *-е*, *-*

й, -у, -ү, -ы, -і формалары бар. Бұл формалар етістікті түбірлермен грамматикалық қатынасқа түсіп, лексикалану арқылы үстеу сөз таптарын жасап отырған.

Нәтижелер. «Кодекс куманикус» еңбегі контекстік материал емес, сөздік болғандықтан, ондағы тілдік деректер көбіне лексикалық бірліктер. Сондықтан сөздікте мөлшер семантикасының берілуінде лексикалық деңгей негізгі тәсіл саналады. Басқа деңгеймен салыстырғанда мөлшер семантикасын білдіретін лексикалық бірліктер әлдеқайда көп. Мөлшерлік лексемалардың өзін әлденеше микромөлшерлік ұғымдарға топтастыруға болады. Біз көне түркі ескерткіштерінде мөлшер семантикасын білдіретін лексикалық бірліктер айтарлықтай көп болмағандықтан, тіл деңгейлері шегінде жинақтай қарастырдық. Сөздікте мөлшер семантикасын білдіретін лексикалық бірліктерді қашықтық, уақыт, салмақ, көлем, аудан, сыйымдылық, құн мөлшері сынды микроұғымдарға топтастыруға болады.

«Кодекс куманикус» еңбегінде «уақыт» ұғымын білдіретін лексикалық бірліктер үстеу сөздері арқылы беріледі және олардың саны басқа сөздермен салыстырмалы түрде айтқанда көбірек. Еңбекте «уақыт мөлшері» семантикасын білдіретін *емдідән кері (бұрын), анғынча (осы уақытқа дейін), анғынча-анығынша (оган дейін)* сөздері кездеседі. Қазіргі қазақ тіліндегі -ша, -ше функционалды жұрнағы үстеу тудырушы жұрнақ ретінде уақыттың белгісіз созылықтық мөлшерін, шегін және күшейтпелі мөлшерлік семантиканы білдіреді. Бұл жұрнақ XV-XVIII ғасыр мұраларында мөлшерлік семантикада кездеспейді. XIII-XIV ғасырларда -чә, -ча формасында, X-XII және V-IX ғасырларда -ча, -че формасында кездеседі. Бұл форманың түркілік кездегі тілдік қызметі мен мағынасында төлтілдік кезеңнен айтарлықтай өзгешеліктердің барлығы байқалады. Яғни -ча, -че аффиксінің түркілік кезеңде көбіне заттардың сандық, шамалық мәнін салыстыру, уақыт шегін көрсету мәнінде жұмсалып, мөлшер семантикасын білдіру қызметі басымдау болған. Ал қазіргі қазақ тілінде бұл семантикалық қызмет -дай, -дей, тай, -тей формасына ауысқан.

Ал М. Қашқаридың сөздігінде «уақыт мөлшері» семантикасын білдіретін мәңгү // мәңгі, былдұр // былтыр, иыл // жыл, көш // сәт, уақыт сөздері кездеседі. Бұл сөздер де, бір жағынан, уақыт, мезгіл атауын білдірсе, екінші жағынан, сол атаудың уақыттық мәнін, мерзімін, мөлшерін білдіреді. Ғалым бұл сөздерге былайша түсініктеме береді:

– Мәңгү // мәңгі, мәңгілік, шетсіз-шексіз. Бұл сөз әрі есім, әрі мәсдар. «Мәңгү ажұн // мәңгілік дүние». Жырда былай деп келген:

Тұғұп тақы қалмады мәңгү ерен // адам мәңгі қалмайды, туса-туар,

Ажұн күні иүлдұзы тұтшы тұғар // дүниенің күн, жұлдызды туар-тұрар! (МҚ, Т3-506);

– Былдұр // былтыр (өткен жыл) (МҚ, Т1-516-517);

– Иыл // жыл: бір иыл кешті // бір жыл өтті (МҚ, Т3-12);

– Көш // сәт, уақыт: бір көш күдзгіл // бір сәт күткін, біраз күт (МҚ, Т1-380).

Сөздіктерде «салмақ», «көлем», «сыйымдылық» ұғымдарын білдіретін лексикалық бірліктер де кездеседі. Алайда олар саны жағынан тым шектеулі және нақты мөлшерлік шаманы емес, мөлшерді сындық тұрғысынан сипаттау мәнді болып келеді. Айталық, «салмақ» ұғымына қатысты сөздікте ағыр // ауыр, (МҚ, Т1-82), иенік // жеңіл (МҚ, Т3-30) сөздері кездеседі де, мынадай түсініктеме берілген: Ағыр // ауыр, салмақты: ағыр адзақ емрүлді // ауыр аяқ тыншыды. Яғни, «аяғы ауыр адам қыбырлап ақырын жүрсе де межелі жерге, дегеніне жетті» дегені (МҚ, Т1-82). Ағыр // ауыр сөзі қимыл-әрекеттің сылбырлығы, қиындығымен қатар, нақты заттардың да салмағына байланысты қолданылады. Мұнда зат салмағының ауыр не жеңіл болмағы арасында түрлі шамалар жиынтығы өмір сүретіндіктен, ол түрлі деңгейден құралатын «мөлшер» ұғымына жатады. Заттардың салмағы ауыр не жеңіл болуы сол заттың ішкі межесіне және барлық

адамдардың санасында қалыптасқан орталық меже негізінде анықталады.

Зерттеу барысында «Кодекс куманикус» қолжазбасында күшейткіш үстеудің – 5, мақсат үстеудің – 5, мезгіл үстеудің – 46, мекен үстеудің – 24, мөлшер үстеудің – 13, себеп-салдар үстеудің – 12, сын-қимыл үстеудің – 35 түрі кездесетіндігін анықтадық.

Қорытынды. Үстеулер – қимылдың алуан түрлі белгілерін, күй-жайын немесе сапаның дәрежесін білдіретін грамматикалық құбылыс. Қимылдың белгісі мен заттың сынының белгісін білдіру, сөйлем ішінде пысықтауыш немесе кейде анықтауыш (жекелеген формаларда) функциясында жұмсалуды үстеуді өзге сөз таптарынан даралайтын басты ерекшелігі болып саналады. Басқа сөз таптарынан ажыратып тұратын негізгі белгі – түрленбейтін сөз табы бола тұра, түрленуші сөздердің барлығымен грамматикалық қатынасқа түсуі.

Үстеу сөздердің этимологиясын анықтау олардың ежелде қай сөз табынан ауысып келгендігін білуге, оның құрамындағы септік формасының даму сатысы тілдің қандай кезеңіне дейін қолданғандығы немесе қай дәуірде ығыстырылғандығын анықтауға мүмкіндік береді. Мұндай талдаулар тек үстеулердің ғана емес, өзге сөз таптары мен оның грамматикалық көрсеткіштерінің пайда болу жолдарын айқынауға септігін тигізеді. Әрбір сөзге жеке талдау жасау сол топтағы үстеулердің қалай пайда болғандығының толық айғағы. Қалыптасу барысында үстеу сөздер бірден жасала салмай, тарихи дамудан өтті. Мағыналық, функциялық жақтан әбден сұрыпталды, осындай күрделі эволюциялық даму жолынан өткен сөздер ғана үстеулер қатарынан орын алды. Осы тұрғыдан келгенде үстеулердің «Кодекс куманикустегі» көрінісін анықтайтын зерттеу жұмысымыздың маңызы зор деп білеміз.

Әдебиеттер

1. Саурықов Е.Б. Үстеу сөз табы: тарихи дамуы және қалыптасуы (түркі тілдері материалдары негізінде). Филол.ғыл.докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясының авторефераты. – Алматы, 2010. – 44 б.
2. Маралбек Е. Мөлшер категориясының тарихи парадигмасы (лингвистикалық аспектіде). Философия докторы дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясы. – Алматы, 2020. – 220 б.
3. Баскаков Н.А. Введение в изучение тюркских языков. 2-е изд. – М.: Высшая школа, 1969. – 383 с.
4. Құрышжанұлы Ә., Көмеков Б.Е., Жүнісұлы Д.С. Ескі қыпшақ тілі (Оқулық). – Алматы: ҚазМҚПУ, 2007. – 316 б.
5. Момынова Б. Қазақ әдеби тілінің тарихы (Оқулық). – Алматы: Қазақ университеті, 2011. – 283 б.
6. Құрышжанов А.Қ., Жұбанов А.Қ., Белботаев А.Б. Куманша-қазақша жиілік сөздік. – Алматы, 1978. – 278 б.
7. Виноградов В.В. Вопросы современного русского словообразования // Русский язык в школе. – М., 1952. – №2. – С. 17-20.
8. Исаев С.М. Қазіргі қазақ тіліндегі сөздердің грамматикалық сипаты. – Алматы: Рауан, 1998. – 304 б.
9. Сарбалаев Ж. Қазіргі қазақ тіліндегі конверсия мен адъективация. Филол.ғыл.канд.дисс. – Алматы, 1993. – 29 б.
10. Рамстедт Г.И. Введение в алтайское языкознание. – М.: Изд-во иност.лит., 1957. – 254 с.
11. Котвич В. Исследование по алтайским языкам. – М.: Изд-во иност.лит., 1962. – 371 с.

Г.Ы. СЕРКЕБАЕВА, С.Р. БОРАНБАЕВ

Южно-Казахстанский университет имени М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

ПРИМЕНЕНИЕ НАРЕЧИЙ В ПАМЯТНИКЕ «КОДЕКС КУМАНИКУС»

Аннотация. Целью данной статьи является выявление формирования системы морфологических изменений наречий в современном казахском языке. Для достижения данной цели поставлены следующие задачи: разграничить лексико-семантические группы, определить применение наречий в письменном памятнике «Кодекс куманикус», выявить влияние многовекового развития языка на лексический состав слов и процессы обретения современным казахским языком различных форм в зависимости от коммуникативной функции и значения в других тюркских языках. В зависимости от целей и особенностей работы, использовались методы описания, сравнения, сопоставления, структурный, синхронный и диахронный анализ, обобщение, систематизация. В результате определены этапы формирования системы морфологических изменений наречий, разграничены лексико-семантические группы, описаны отдельные особенности. Всесторонне анализируя выводы о том, что наречия обладают главным признаком – неизменяемостью во всех тюркских языках, доказано, что происходящая эволюция и различные процессы развития в языке оказывают влияние и на наречия, приобретая различные формы в зависимости от коммуникативной функции и значения в современном казахском и тюркском языках.

Результаты исследования направлены на реализацию актуальных проблем, теоретических и прикладных задач по истории языка, сравнительной грамматике и историческому словообразованию и др. Результат определения употребления класса наречий в письменном источнике «Кодекс куманикус» является теоретической основой для исторической систематизации особенностей возникновения, развития, лексико-семантических, морфологических и синтаксических признаков других частей речи. С этой стороны, данная исследовательская работа может быть направлена на решение актуальных проблем в области исторической грамматики, расширение поля общего и прикладного языкознания, систематизации мнений, связанных с историей языка.

Ключевые слова: рукопись «Кодекс куманикус», историческая грамматика, современный казахский язык, части речи, наречия.

G.I. SERKEBAYEVA, S.R. BORANBAEV

M. Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan

THE USE OF ADVERBS IN THE «CODEX CUMANICUS» MANUSCRIPT

Annotation. The article aims to identify the formation of a system of morphological changes of adverbs in the modern Kazakh language. To achieve this goal, the following tasks are set: to distinguish lexical and semantic groups, to determine the use of adverbs in the «Codex Cumanicus» manuscript, to identify the influence of centuries-old language development on the lexical composition of words and the processes of acquiring various forms by the modern Kazakh language, depending on the communicative function and meaning in other Turkic languages. Depending on the goals and features of the work, methods of description, comparison, contrast, structural, synchronous and diachronic analysis, generalization, systematization were used. As a result, the stages of formation of the system of morphological changes of adverbs are determined, lexico-semantic groups are differentiated, individual features are described. Comprehensively analyzing the conclusions that adverbs have the main feature – immutability in all Turkic languages,

it is proved that the ongoing evolution and various development processes in the language also affect adverbs, acquiring various forms depending on the communicative function and meaning in modern Kazakh and Turkic languages.

The results of the research are aimed at the implementation of actual problems, theoretical and applied problems in the history of language, comparative grammar and historical word formation, etc. The result of determining the use of the class of adverbs in the «Codex Cumanicus» manuscript is the theoretical basis for the historical systematization of the features of the origin, development, lexico-semantic, morphological and syntactic features of other parts of speech. On this side, this research work can be aimed at solving topical problems in the field of historical grammar, expanding the field of general and applied linguistics, systematization of opinions related to the history of language.

Keywords: Manuscript «Codex Cumanicus», historical grammar, modern Kazakh language, parts of speech, adverbs.

References

1. Sauryqov E.B. Üsteu söz taby: tarihi damuy jäne qalyptasuy (türki tilderi materialdary negızinde). Filol.ğyl.doktory ğylymi дәrejesin alu üšin daiyndalğan disertasiynıñ avtoreferaty. – Almaty, 2010. – 44 b.
2. Maralbek E. Mөлşer kategoriasynıñ tarihi paradigmasy (lingvistikalıq aspektide). Filosofia doktory дәrejesin alu üšin daiyndalğan disertasiy. – Almaty, 2020. – 220 b.
3. Baskakov N.A. Vvedenie v izuchenie tyurkskikh yazykov. 2-e izd. – M.: Vysshaya shkola, 1969. – 383 s.
4. Qūryşjanūly Ä., Kömekov B.E., Jūnisūly D.S. Eski qypşaq tılı (Oqulyq). – Almaty: QazMQPU, 2007. – 316 b.
5. Momynova B. Qazaq әdebi tılınıñ tarihy (Oqulyq). – Almaty: Qazaq universiteti, 2011. – 283 b.
6. Qūryşjanov A.Q., Jūbanov A.Q., Belbotaev A.B. Kumañşa-qazaqşa jıılık sözdik. – Almaty, 1978. – 278 b.
7. Vinogradov V.V. Voprosy sovremennogo russkogo slovoobrazovaniya // Russkiy yazyk v shkole. – M., 1952. – №2. – S. 17-20.
8. İsaev S.M. Qazırgı qazaq tılındegı sözderdiñ gramatikalyq sipaty. – Almaty: Rauan, 1998. – 304 b.
9. Sarbalaev J. Qazırgı qazaq tılındegı konversia men adektivasiya. Filol.ğyl.kand.diss. – Almaty, 1993. – 29 b.
10. Ramstedt G.I. Vvedenie v altayskoe yazykoznanie. – M.: Izd-vo inost.lit., 1957. – 254 s.
11. Kotvich V. Issledovanie po altayskim yazykam. – M.: Izd-vo inost.lit., 1962. – 371 s.

Авторлар жайлы мәлімет:

Серкебаева Гаухар Ысқақбекқызы – М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің докторанты, Шымкент, Қазақстан

Серкебаева Гаухар Искакбековна – докторант Южно-Казakhstanского университета имени М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

Serkebayeva Gaukhar Iskakbekovna – doctoral student, M. Auevov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan

Боранбаев Сандыбай Режепұлы – филология ғылымдарының докторы, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің доценті, Шымкент, Қазақстан.

Боранбаев Сандыбай Режепович – доктор филологических наук, доцент Южно-Казakhstanского университета имени М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан.

Boranbaev Sandybai Rezhepovich – Doctor of Philology, Associate Professor, M. Auevov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan.